

### **Střední průmyslová škola filmová v Čimelicích (1950–1982)**

Střední průmyslová škola filmová v Čimelicích, respektive do roku 1959 Vyšší filmová škola,<sup>1)</sup> vznikla na popud Československého filmu, který měl zájem vytvořit vzdělávací instituci, jež by vychovávala odborné pracovníky především v technických a administrativních profesích. Její více než třicetileté fungování však doposud nebylo náležitě zdokumentováno, a to ani formou písemnou, ani formou ústní. V roce 2009 proto započal v rámci Sbírky zvukových dokumentů při Národním filmovém archivu projekt sběru strukturovaných rozhovorů s absolventy této školy, počínaje historicky prvními maturitními ročníky, tedy absolventy, kteří školu opustili v roce 1954. Od března 2009 do září 2010 bylo uskutečněno 21 rozhovorů s pamětníky první dekády činnosti školy. Rozhovory zatím nejsou přístupné badatelům, neboť natáčení stále pokračuje. Tato první etapa byla tedy vymezena roky 1950–1960 a soustředila se na vzpomínky ve třech hlavních okruzích: studium, jeho skladba, metodika a vzpomínky na pedagogii; život ve specifických podmínkách internátu<sup>2)</sup> a volnočasové aktivity; vnímání doby a její případný vliv na prožívání studia a pobytu ve škole.

Pamětníci byli vybíráni zpočátku náhodně, jediným kritériem byla snaha o postihnoutí všech tří studijních oborů či větví,<sup>3)</sup> později byla uplatňována metoda „sněhové koule“, tj. nacházení dalších potenciálních narátorů na základě doporučení již zpovídaných pamětníků.<sup>4)</sup>

Ze vzpomínek pamětníků jasně vyplývá, že v prvních letech se model vyučování teprve konsolidoval. S tím souvisely nejrůznější problémy, ať už technického či administrativního rázu, a proto je studijní přínos chápán pamětníky „první generace“ čimelických absolventů různě.

Někteří vzpomínají se shovívavostí a spíše akcentují prvek samostatnosti a kreativity, které jim neusazenost osnov dávala možnost rozvíjet:

Zajímavé bylo hlavně to s tím Mirkem Urbanem, ale pomáhali nám i někteří další, snažili jsme se tam instalovat vyvolávací stroj, takový profesionální. Totiž po tom čtyřicátém osmém roce tady v Praze zrušili několik soukromých filmových laboratoří, v Jámě to bylo, a nevím už kde, asi tři byly, možná to víte vy líp. No a zlikvidovali je, ty vyvolávací stroje prostě rozebrali a naházeli to tam někde v la-

1) Ke změně názvu školy na Střední průmyslovou školu filmovou došlo v roce 1959 v souvislosti s přechodem vzdělávací instituce od zřizovatele Československého filmu pod ministerstvo školství.

2) SVOŠF byla od počátku školou internátního typu, kdy pro většinu narátorů znamenala první významné osamostatnění, neboť pobývali ve škole i přes víkendy a domov většinou navštěvovali jen několikrát do roka.

3) Vzdělávací systém školy se dělil na tři větve: technickou (zvuk, střih, fotografie, kamera), kulturně-administrativní (produkce) a chemickou (filmové laboratoře), která byla zrušena roku 1965.

4) Miroslav V a n ě k a kol., Orální historie. Metodické a „technické“ postupy. Olomouc: Univerzita Palackého 2003.

boratořích na jednu hromadu. No a když jsme to tenkrát zjistili, tak jsme říkali: bylo by fajn, kdybychom tady prostě některý z těch strojů instalovali. Ono se nám to opravdu podařilo, a vlastně několik prázdninových období jsme tam vyšívali na tom, aby se to postavilo.<sup>5)</sup>

Oproti tomu někteří spíše konstatují nedostatky studijního procesu, přestože závěr je také smířlivý:

Já bych ještě k té výuce řekl jednu věc, já jsem na ni trošku nenasadil úplně nejlepší světlo, to v podstatě trvalo až do konce té doby, co jsem do té školy chodil, ta škola neměla podle mého názoru úplně plnohodnotný systém výuky, jezdili tam jednak podřadní pedagogové, někdy se mi zdálo, ti, co tam bydleli, že tam byli dávání trošku z trestu, jako že ..., jo, půjdeš do Čimelic, poněvadž jsi tam o samotě, nebudeš zlobit a tak dále, byly tam i nějaké politické aspekty v té době, o kterých my jsme nevěděli jakožto studenti pochopitelně, ale jednu věc ta škola teda měla obrovskou, a tím myslím, že je slavná, ona v těch žácích v podstatě bez rozdílu vypestovala takový kladný vztah k tomu řemeslu, k tomu filmu, poněvadž tam nejenom že chodili pedagogové jaksi ze školství, učitel matematiky, češtiny a občanské nauky a já nevím co, ale jezdili tam i filmaři, někteří byli zapálení...<sup>6)</sup>

Ve vzpomínkách na pedagogy pak rezonuje několik jmen, přičemž jméno Jindřicha Brichty je přímo emblematické pro směr výuky typický pro první desetiletí existence školy.<sup>7)</sup> Ten byl založený na přímé konfrontaci s filmovými pracovníky, kteří sami nebyli vyškoleni teoreticky ani neovládali pedagogické minimum. Jejich dlouholetá praxe v oboru je však aprobovala pro role jakýchsi mentorů, kteří na základě svých odborných zkušeností vedli studenty k zvládnutí základů filmu jako řemesla:

No jo, on měl, on ve všech z nás zanechal určitě takovou jiskru, která je někdy důležitější než ty vědomosti, ta jiskra teda z toho Brichty zářila, on byl úžasný nadšenec toho filmu...<sup>8)</sup>

Pokud se týká těch pedagogů, tak poprvé, už od prvního ročníku k nám začali dojíždět ..., Filmový ústav se o to staral, přijelo auto a dovezlo vyučující na ten den, k nám začali dojíždět taky filmaři, první z nich byl Jindřich Brichta, legendární kameraman, režisér, organizátor, technik, ten zkrátka s námi hovořil, nebo nás vedl, zasvěcoval do filmové techniky, jak pracuje kamera a tak dále, ten s námi

5) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Petrem Karfíkem vedla Kateřina Lachmanová dne 2. 3. 2010.

6) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Miroslavem Urbanem vedla Kateřina Lachmanová dne 1. 9. 2009.

7) Druhý směr byl klasicky středoškolský, zajišťovaný povětšinou středoškolskými pedagogy z Prahy či nedalekého Písku.

8) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Miroslavem Urbanem vedla Kateřina Lachmanová dne 1. 9. 2009.

taky poměrně dost často chodil do Národního technického muzea na Letné, protože tam to znal...<sup>9)</sup>

Během rozhovorů řada narátorů akcentovala vzpomínky na život v internátní škole, a to jak z hlediska soužití, tak z hlediska rozvoje osobnosti prostřednictvím široké škály volnočasových aktivit, které sahaly od sportovní činnosti přes rozsáhlou činnost kulturní, projevující se v široké škále studentských aktivit od tanečního či divadelního souboru, až po vydávání relativně výpravného školního časopisu.

Přitom většina těchto aktivit vznikala z vlastní iniciativy studentů: byla mezi nimi řada tvůrčích osobností, které okolnosti sdílení společného prostoru s ostatními po většinu dní včetně víkendů aktivizovaly k nejrůznější zájmové činnosti, ze strany školy spíše podporované:

...no a ti žáci, když si vezmete, že tam přijdete v patnácti letech, od rodiny vás odtrhnou, můžete si s ní jenom dopisovat a vidíte ji jednou za měsíc, teď si musíte zvyknout, nějak se tam adaptovat, najít si kámoše a trošku jako takhle, a řekla bych, že za čtvrt roku to bylo prostě v pohodě [...] tak ti starší už tam na nás číhali, říkali: Fotíš? Pojď, nechceš jít k nám? Hraješ divadlo? Pojď k nám.<sup>10)</sup>

Při vzpomínkách na tyto aktivity pak většina narátorů zdůrazňovala spontánnost, s jakou vznikaly, i nadšení, s jakým se jim věnovali, stejně tak jako většina z nich akcentovala i navzdory ideologicky vypjaté době spíše vlažnější politickou angažovanost vedení i pedagogického sboru. Projevy ideologičnosti, typické pro dobu první poloviny padesátých let, byly spíše ojedinělé:

Někteří byli svazáci a tancovali v souboru, ale to bylo tak asi všechno. Že by tam byli nějakí horlivci [...] akorát nahnali nás, když umřel Stalin, tak jsme museli povinně stát před zámkem, a tam ten Hruška vyprávěl nějaké zkazky. Už tehdy si říkali, patří mu to, jo. Ale jinak se aktivity soustřeďovaly na park a hlavně na rakovickou alej, to bylo kouzelné.<sup>11)</sup>

Vůbec tam nebyla politika. Politiku tam začal vnášet ten „Vsuvka“, ten Blažek, ale nám se to ze začátku nelíbilo, a tak mu ti lidi nedávali najevo žádnou vstřícnost a tak nám se ..., neměli jsme s tím žádné problémy, ale neposlouchali jsme ho a on taky pak po tom nadšení, co přišel, toho nechal a pak ho nakonec taky vyhodili.<sup>12)</sup>

9) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Janem Blažíkem vedla Kateřina Lachmanová dne 20. 7. 2009.

10) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Alenou Kučerovou vedla Kateřina Lachmanová dne 11. 3. 2010.

11) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Karlem Čáslavským vedla Kateřina Lachmanová dne 19. 4. 2010.

12) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Václavem Matějkou vedla Kateřina Lachmanová dne 11. 5. 2010.

Celkově narátoři, kteří prožili první roky fungování školy,<sup>13)</sup> hodnotí svůj tamější pobyt jako přínos, přičemž zdůrazňují především pozitivní vliv školy jako přípravy na život, kdy se za prvé měli možnost učit samostatnosti a zodpovědnosti, za druhé pak soudržnosti a solidaritě, k nimž je vedle zpočátku drsnější podmínky života v ne ještě zcela zrekonstruované budově zámku:

...ale jistě, jistě, tekla nám převážně studená voda, takže bylo to takové trošku, ale v těch patnácti šestnácti letech máte jiná měřítka, takže nám to tak moc nevadilo. Ten způsob, ráno nás vzbudila houkačka, pak jsme museli opět do svého oblečení, hurá před zámek cvičit, že jo, pak jsme šli do jídelny, tam byla politická desetiminutovka, a pak jsme teprve dostali snídani, pak jsme šli do učeben, a jakmile skončilo vyučování, tak jsme měli povinné studium zase na učebnách, domů jsme jezdili za první pololetí jednou, pak na Vánoce, za druhé pololetí taky jednou a ze začátku jsme mohli chodit ven pouze všichni dohromady.<sup>14)</sup>

Rozhovory s absolventy prvních ročníků čimelické školy poskytují mnoho cenného informačního materiálu, nejen o škole samotné, jejím fungování a dobové atmosféře, ale také obecných poznatků o fungování kolektivu mladých lidí, kteří jsou nuceni k soužití za specifických podmínek pod jednou střechou, vytržení z rodinného prostředí. Zdůrazňování vřelých a vcelku bezkonfliktních mezilidských vztahů, které tam tehdy panovaly, lze jistě přičíst částečně nostalgii po vcelku bezstarostné době mládí a studentských let, avšak vzhledem k tomu, jak často a především jednohlasně narátoři upozorňují na fenomén solidarity, vstřícnosti a vzájemné tolerance, nelze tento prvek, určující pro tuto první etapu v historii školy, v analýze rozhovorů pominout:

...protože uvědomte si, že jsme byli bez rodiny, tohle je můj zajímavý poznatek, když přišly děti z Čimelic do druhého ročníku do Panské, tak jsem si uvědomila, jaké jsou naprosto rozdílné od těch dětí, co byly, co vyrůstaly v rodině, tam totiž nešlo, nějaký podraz nešel udělat, ony prostě vyrůstaly spolu a to nešlo, a jakmile jsem potom v dalším ročníku už dostala ty, které vyrůstaly v rodině, tak tam prostě ti rodiče jim napsali omluvku na něco, co neexistovalo, a děti neměly pocit, že je to něco nefér, a tím, že jsme byli odkázáni sami na sebe, tak to byla obrovská životní škola.<sup>15)</sup>

Historie SVOŠF v Čimelicích pak pokračovala další dvě desetiletí. Toto období ještě čeká na své zpracování formou dalších pamětnických rozhovorů, aby byl obraz života školy ucelen. Narátoři, kteří v ní prožili období *padesátých* let a z nichž většina se dodnes pravidelně stýká a kontinuálně sleduje vývoj školy v pozdějších letech,<sup>16)</sup> hodnotí tuto dekádu vesměs jako nejsilnější a nejlin-

13) Včetně prvních dvou let, kdy provizorně sídlila v pražských Klánovicích a Hostivaři, než se pro ni našly samostatné prostory ve vyvlastněném zámku rodiny Schwarzenbergů v obci Čimelice asi 80 km od Prahy.

14) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Věrou Poláškovou vedla Kateřina Lachmanová dne 9. 12. 2009.

15) NFA, Sbírka zvukových dokumentů. Rozhovor s Věrou Poláškovou vedla Kateřina Lachmanová dne 9. 12. 2009.

16) Někteří absolventi SVOŠF se na školu později vraceli v roli pedagogů a přednášejících.

spirativnější. Pochopitelně pramen osobní vzpomínky je vždy nutno posuzovat s odstupem jako výpověď navýsost subjektivní, ovšem subjektivita k metodě orální historie bytostně patří a při znalosti analytických a interpretačních postupů znamenají pamětnické rozhovory pramen zcela unikátní, nenahraditelný a ve svých důsledcích i značnou měrou badatelsky přínosný.

Kateřina Lachmanová